

SZEMLE

Hatvani Zsolt doktori értekezése

Örvendetes, hogy a 2010. évben megszorodtak a hazai állam- és jogtudományi karok doktori iskoláiban a társadalombiztosítási jogi tárgyú doktori értekezések. (A közelmúltban Tóth Hilda Miskolcon, illetve Ember Alex Szegeden védte meg értekezését, amelyekről a folyóirat következő számában számolunk be.) Ebbe a sorba illeszkedik Hatvani Zsolt értekezése, amelyet „A Nemzeti Egészségügyi Szolgálat változó szerepéről Angliában 1948-2010” címmel nyújtott be a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolájában az év nyarán. A dolgozat konzulense Kiss György egyetemi tanár (PTE ÁJK), bírálói Hajdú József egyetemi tanár (SZTE ÁJK) és Barancsuk János egyetemi docens (PTE KTK) voltak. A szerző időközben megszerezte PhD fokozatát és az értekezés kismonográfia formájában is napvilágot látott (*Az angol egészségügyi szolgálat /1948-2010/, Pécs, 2010, Publikon Kiadó, 210 o.*)

A szerző elkötelezettsége a társadalombiztosítási jog iránt régóta közismert. A kilencvenes évektől több ilyen tárgyú tankönyv szerzője vagy társszerzője is volt. A témaválasztás minden bizonnyal ezért is nehézséget okozhatott, ám végső soron kifejezetten szerencsésnek mondható a szerzői döntés. Az angol egészségügyi szolgáltató rendszer (NHS), mint az ilyen célú szociális ellátási alrendszerek egyik eredeti európai típusa az utóbbi években, sőt évtizedekben gyakran került említésre hazánkban is, mégpedig az évtizedek óta hol kisebb, hol nagyobb lendülettel folyó ún. egészségügyi reformfolyamatok körében. Az NHS a hazai törekvések kontextusában néha kifejezetten követendő példaként, néha az egészségügyi szolgáltató rendszer „állatorvosi lovaként” jelent meg. Előszavában a szerző is utal a magyar egészségügyi szolgáltatási rendszer adaptációs kényszere körében az angol megoldásokkal való párhuzamosságokra, illetve a hazai reformtörekvések keretében jelentkezett „protekcionista vagy progresszív” dilemmára. Noha kétségtelen tehát, hogy az NHS számos hazai irányzatnak szolgáltató az elmúlt években érveket és ellenérveket, elmélyült és eredeti forrásokon alapuló feldolgozása a magyar szakirodalomban mindeddig hiányzott. Korántsem véletlen, hogy a dolgozat a hazai irodalomból csupán általános társadalombiztosítási tárgyú műveket dolgozott fel, hiszen az NHS-t bemutató és értékelő publikációk nem is álltak a szerző rendelkezésére. Ez a kényszerhelyzet szülte végül a dolgozat egyik legkomolyabb erényét: az angol nyelvű irodalom igen alapos és elemző bemutatását. Ennek nyomán megalapozottnak tűnik az a várakozás, hogy a mű (illetve az annak alapján készült kismonográfia) a közeli jövőben hazai egészségbiztosítási irodalom egyik hivatkozási standardjává válik.

A dolgozat tulajdonképpen történeti munka, hiszen az NHS nagy átalakításait biztos kézzel megragadva mintegy hatvan esztendő fejlődését kíséri végig. A rendkívül széles történeti horizont és az NHS változásainak mindenkor erős praxis-orientáltsága (kevésbé ideologikus alapjai) okozzák talán az olvasóban azt a benyomást, hogy a történeti fejlődés vizsgálata során a szerzőnek nem sikerült homogén szempontrendszert alkalmaznia. Hazai jogirodalmunkban ez talán hiányosságnak is tűnhet, ám végső soron tulajdonképpen ez a mű egyik alapvető erőssége. Jól látható, hogy a szerző elsősorban szervezeti-működési kérdésekre összpontosított, ám sok szempontú megközelítése arra mu-

tat rá, hogy a rendszert alakító politikai törekvések homlokterében folyamatosan a felmerült aktuális problémák állottak, nem pedig nagy rendszerformáló ideológiák.

A mű első része az egészségügyi szolgáltatások problematikájának háttérében napjainkban meghúzódó nemzetközi, illetve európai társadalmi-gazdasági jelenségekre mutat rá, illetve röviden vázolja az ezek nyomán megfogalmazódott fejlesztési irányokat. A bevezető rész jól mutat rá az egészségügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos alapvető dilemmákra (a finanszírozás, a szolgáltatások iránti igény jellege és érvényesítése, az állam szerepe, a magánszféra megjelenítése stb.). A második rész az NHS létrehozásának (1911-ben kezdődött) előzményeivel és alapításával foglalkozik, e körben is felmutatva a rendszeralakítást befolyásoló mindennapi körülményeket (a brit társadalmi viszonyok alapvető fordulatait, a népesség és a politika aktuális igényeit). Ebben a részben értékeli a szerző a Beveridge Report (1942) hatását és megítélését is és részletesen bemutatja az NHS kialakításakor megjelent szervezeti és működési koncepciót.

A harmadik rész az első nagy átalakításig terjedő több évtizedes időszakot tekinti át, majd a negyedik e hosszú folyamat egyik alapvető társadalmi és politikai problémáját, az ún. jóléti államnak a huszadik század utolsó harmadára kibontakozott válságát és az ennek nyomán kialakult (erősen kritikai alapozású) fejlesztési koncepciókat elemzi. Különösen figyelemre méltó ebben a körben a nyolcvanas évek végén megjelent kormányzati „Fehér Könyv”, amely az egészségügy újjászervezésével kapcsolatosan az NHS-en belüli piacosítás gondolatát vetette fel. A szerző ebben a részben jelentős figyelmet szentel az ún. háziorvosi szolgáltatások kérdésének, illetve az ennek tekintetében kialakult reformtörekvéseknek. Összegző megállapításai jól utalnak az alapproblémára: a piac és az állami szerepvállalás szempontjainak ütközésére.

Az NHS fejlődésének utolsó évtizede külön részben önálló vizsgálat tárgya, ismét azzal, hogy a szerző megkísérli összegezni e fejlesztési elképzelések megjelenése mögötti okokat, de figyelmet fordít a pénzbeli ellátások átalakítására és a gyógyszerellátásban kialakított megoldásokra is.

A napjainkat jellemző helyzet bemutatása a várakozások szerint dolgozat fő része lenne. A szerző nem alkalmazkodott ezekhez a várakozásokhoz. Noha a kialakult szervezeti rendszer tárgyalása alapos, némi hiányérzetünk van a szolgáltatások elemzése és a finanszírozási kérdések elemzése tekintetében. Talán az sem túlzás, hogy a szerző kiemelkedő angol nyelvű szakirodalmi bázisából ebben a részben viszonylag keveset nyújtott az olvasónak. Igaz, hogy az NHS jövőjéről értekező rész ehhez képest (terjedelmileg is) jelentősebb és a kapcsolódó dokumentumok feldolgozása is elmélyültebb.

Az értekezés elkészítése mögött meghúzódó szerzői szándék lényegében a záró fejezetben bontakozik ki, amely az angol és a hazai változások összevetésével foglalkozik. Megállapításai lényeglátók, azonban talán itt hozhatott volna tematikusan rendszerezettebb eredményeket a történeti fejlődés vizsgálatában alkalmazott homogén szempontrendszer érvényesítése.

Hatvani Zsolt dolgozata napjaink társadalombiztosítási (jogi) irodalmában valóban hiánypótló, sőt forrás értékű. Rendkívül gazdag irodalmi bázisa mellett említésre méltó igényes és esztétikus szerkesztése is.

Berke Gyula